

ORCHIS ITALICA X ORCHIS PUNCTULATA OP CYPRUS

C.A.J. KREUTZ & P. SCRATON

Summary

In spring 2002 a three week visit was made to Cyprus. During that period many orchids were seen. Among them the very rare hybrid between *Orchis italica* and *Orchis punctulata*.

Zusammenfassung

Im Frühling 2002 wurde die Insel Zypern während einer Periode von drei Wochen besucht. In dieser Zeit wurden viele Orchideen gefunden. Dabei auch der äußerst seltene Hybride zwischen *Orchis italica* und *Orchis punctulata*.

Samenvatting

In het voorjaar van 2002 werd het eiland Cyprus gedurende een periode van drie weken bezocht. In deze tijd werden veel orchideeën gevonden, zowel aan soorten als in aantallen. Daarbij ook de zeer zeldzame hybride tussen *Orchis italica* en *Orchis punctulata*.

Orchis italica is vrij algemeen en vormt op veel plaatsen op Cyprus rijke populaties. In het zuidelijke deel van Cyprus, zoals in de omgeving van Larnaca bij het aldaar gelegen zoutmeer en bij Kato Dhrys in het oostelijke deel en in de omgeving van Choulou in het westen, vormt de soort bijzonder omvangrijke populaties. Zulke groeiplaatsen zijn prachtig en van een afstand lijkt het alsof er een rode deken over het landschap ligt. In het noordelijke, Turkse deel van Cyprus is *Orchis italica* niet zo algemeen en op veel plaatsen zelfs vrij zeldzaam. De soort groeit op Cyprus hoofdzakelijk in braakliggende gebieden, in open naaldbossen, op droge graslanden, op rotsachtige hellingen, verlaten terrassen en in gebieden met phrygana op basische tot kalkhoudende bodem. *Orchis italica* bloeit van eind februari tot eind maart. De soort heeft een uitgestrekt mediterraan verspreidingsgebied, namelijk van Portugal in het westen tot Klein-Azië in het oosten, maar komt ook in het noordelijke deel van Afrika voor.

Orchis punctulata behoort ongetwijfeld tot de fraaiste en krachtigste orchideeën van Europa. Bijzonder krachtige exemplaren groeien in Israël en op Cyprus. Deze planten hebben een langgerekte bloeiaar, die soms tweederde van de gehele stengel inneemt, met vele tientallen bloemen. De soort groeit in open naaldbossen, in phrygana, in graslanden en braakliggende gebieden op droge en onvruchtbare, maar ook op vochtige, kalkhoudende bodem. De soort bloeit van medio februari tot begin april; op Cyprus van medio februari tot midden maart. Het areaal van de soort omvat het oostelijke mediterrane gebied (Oost-Griekenland, Turkije, Rhodos, Cyprus, westelijk deel van Syrië, Libanon, Israël, Kaukasus, Aserbaidsjan en de Krim). Op Cyprus komt *Orchis punctulata* nog steeds op vele plaatsen voor, maar de populaties nemen snel in aantal af, hoofdzakelijk tengevolge van de uitbreiding van de landbouw en van stedelijke gebieden

De desbetreffende hybride was al in 2001 door Judy Dawes & David Whaley (Armou) gevonden, die reeds de ongewone vorm en kleur opmerkten en de plant later als hybride tussen beide genoemde soorten determineerden. De vindplaats ligt in het kalk- en mergelgebied van de Lefkara-formatie, noordelijk van Tochni (tussen Limassol en Larnaca). Voorheen werd het gebied reeds gedeeltelijk als landbouwgebied gebruikt, gezien de terrassen die nog steeds aanwezig zijn. De laatste jaren is echter een maquis-achtige vegetatie ontstaan met open, grazige plaatsen. Hier komen bijvoorbeeld planten voor als *Pistacia terebinthus*, *Calycotome villosa* en *Ceratonia siliqua*, alsmede enkele naaldbosjes bestaande uit *Pinus brutia*, met een ondergroei van *Thymus capitatus*, *Sarcopoterium spinosum*, *Stachys cretica* en *Eryngium creticum*. Al met al een doornachtig en moeilijk begaanbaar terrein, zeer rijk aan orchideeën. Naast de hier talrijk voorkomende *Orchis punctulata* (wellicht de rijkste populatie op Cyprus) en *Orchis italica* groeien er ook nog *Barlia robertiana*, *Ophrys iricolor*, *Ophrys cinereophila*, *Ophrys sicula*, *Ophrys levantina*, *Ophrys flavomarginata*, *Ophrys kotschyi*, *Ophrys mammosa*, *Ophrys herae*, *Ophrys sintenisii*, *Ophrys transhyrcana*, *Orchis fragrans*, *Orchis syriaca* en *Orchis collina*.

Beschrijving: Middelgrote plant, met rozetachtige bladeren aan de basis. Bovenste bladeren de stengel omvattend, eivormig tot lancetvormig, groen, glanzend, ongevekt en zwak gegolfd aan de randen. Bloeiaar kort tot eivormig, losbloemig. Bracteeën zeer klein, ongeveer een derde maal zo lang als het vruchtbeginsel. Bloemen relatief groot, bleekgeel tot rozegel. Sepalen ovaal tot lancetvormig. Petalen lancetvormig, veel korter dan de sepalen. Sepalen en petalen een helm vormend, bleekgeel tot rozegel aan de buitenzijde, groengeel aan de binnenzijde met donkerpaarse tot rode nerven. Lip sterk drielobbig, middenlob wederom gedeeld met een kleine middenlob; uiteinden van de zijlobben en van de middenlob naar boven gebogen, bleekgeel (bij de spooringang groengeel) en rozegel aan de uiteinden, met paarse vlekjes. Spoor cilindrisch, naar beneden gebogen.

Thans zijn slechts enkele hybriden met *Orchis punctulata* bekend, namelijk *Orchis x calliantha* Renz & Taubenheim (*Orchis punctulata* x *Orchis simia*) en *Orchis x wulffiana* Soó (*Orchis caucasica* x *Orchis punctulata*), beide beschreven van Turkije (Kreutz, 1998).

Een uitgebreide Engelse versie van bovenstaand artikel en beschrijving van andere hybriden en soorten (met Latijnse diagnoses) verschijnt in het Journal Europäischer Orchideen 34 (4): Kreutz, C.A.J. & P. Scraton: Contributions to the Orchids of Cyprus.

Literatuur

- Kreutz, C. A. J. (1998). Die Orchideen der Türkei. Selbstverlag B. J. Seckel & C. A. J. Kreutz.
- Kreutz, C. A. J. (2003): The Orchids of Cyprus/Die Orchideen von Zypern, in voorbereiding.
- Kreutz, C. A. J. & P. Scraton (2002): Contributions to the Orchids of Cyprus. Journal Europäische Orchideen 34 (4): in prep.

Karel Kreutz
Oude Landgraaf 35a
NL - 6373 BE Landgraaf
c.kreutz@hccnet.nl

Pamela Scraton
PO Box 58287
CY-3732 Limassol
scraton@logos.cy.net